

Kultūrinės edukacijos veiklų poveikio vertinimas (santrauka)

Vilnius, 2021

Tyrimas atliktas Lietuvos kultūros tarybos ir Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos iniciatyva.

Tyrimą atliko asociacija „Žinių ekonomikos forumas“. Tyrimą atliko: Monika Petraitė, Arminas Varanauskas, Gintarė Zinkevičiūtė. Ekspertines konsultacijas teikė: Unė Kaunaitė.

Tyrimo priežiūros darbo grupė: Kristina Mažeikaitė, Iveta Ieva Gedvilaitė Puodžiūnienė, Karolina Šulskutė, Šarūnas Šlekys, Gintarė Zajankauskaitė, Reda Aleliūnaitė.

Ataskaitoje naudotų nuotraukų autoriai arba šaltiniai:

1. „CreativeDock“ – viršelis

Autoriai suteikė teisę naudoti jų nuotraukas šioje viešai publikuojamoje ataskaitoje. Nuotraukų, paimtų iš interneto nuotraukų bankų, naudojimo teisės įsigytos arba nuotraukos prieinamos nemokamai nekomerciniam naudojimui publikacijose.

Kultūra^τ

ŽINIŲ
EKONOMIKOS
FORUMAS

© Lietuvos kultūros taryba, Lietuvos Respublikos Kultūros ministerija, asociacija „Žinių ekonomikos forumas“, 2021.

Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turtinės teisės bet kokia forma ar būdu atgaminėti, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas.

Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

Šiame tyrime vartojama sąvoka „kultūrinė edukacija“ apima dvi dimensijas: (1) įvairias kultūrinio ir meninio švietimo formas, kurios, visų pirma, yra orientuotos į kultūrinių ir meninių kompetencijų ugdymą, ir taip pat (2) įvairių kultūros ir meno formų, sričių, veiklų panaudojimą ugdyme, pirmiausia, siekiant apibrėžtų ugdymo tikslų, nebūtinai tiesiogiai susijusių su meninių ir kultūrinių kompetencijų ugdymu (ugdymo kultūra).

Pirmos dimensijos pavyzdžiai: meninio ugdymo pamokos, formalųjį ugdymą papildantis meninis švietimas, neformalus meno būreliai mokyklose, kultūros paso veiklos ir kt. **Antros dimensijos pavyzdžiai:** įvairios kūrybinės intervencijos, skirtos mokykloje egzistuojančių problemų sprendimui, mokinių motyvacijos ir įsitraukimo didinimui, kritinio mąstymo ugdymui, socialinių ir psichologinių problemų sprendimui.

Tyrimo tikslas, uždaviniai ir ataskaitos struktūra

Tyrimo tikslas – apžvelgti ir įvertinti formaliajame ir neformaliajame švietime vykdomas kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų (1–12 klasės moksleiviams) apimtį, formas ir priemones bei apžvelgti ir įvertinti kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo veiklų, prisidedančių prie kultūrinės edukacijos ir kūrybiškumo ugdymo tęstinumo jaunimui, baigusiam mokyklą (iki 29 m.), apimtį, formas ir priemones.

Svarbiausi tyrimo uždaviniai apima atrinktų užsienio šalių kultūrinės edukacijos praktiškų, skirtų vaikams ir jaunimui, bei kultūrinės edukacijos priemonių Lietuvoje analizes ir jų palyginimą su užsienio patirtimis. Taip pat šių priemonių poveikio vertinimą, atsižvelgiant ir į tai, ar jos įgyvendinamos bendradarbiaujant su kultūros ir / ar meno organizacijomis, kūrėjais, ir Kultūros ministerijos bei Kultūros rėmimo fondo priemonių poveikio vertinimą.

Tyrimą sudaro trys dalys. Pirmajame skyriuje yra apžvelgiamos užsienio šalių ir Lietuvos kultūrinės edukacijos veiklos, jos palyginamos tarpusavyje. Antrasis skyrius yra skirtas minėtų priemonių ir egzistuojančių finansavimo instrumentų poveikio vertinimui. Tyrimo ataskaitos pabaigoje yra pateikiamos tyrimo išvados bei rekomendacijos dėl kultūrinės edukacijos veiklų poveikio stiprinimo Lietuvoje.

Patirtys iš užsienio

Norvegija

Jaunimo bei su jaunimu dirbančių organizacijų finansavimo programa, skatinanti vaikus ir jaunimą aktyviau įtraukti į kultūrinės veiklas. Inicatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Latvija

Geriausių vaikų ir jaunimo knygų rinkimai, į kuriuos aktyviai yra įtraukiami vaikai ir jaunimas (tiek renkant geriausias knygas, tiek apdovanojant tuos, kurie perskaito jas).

Airija

„Kūrybiškų mokyklų“ iniciatyva. Mokykloms „kūrybingumo partneris“ padeda susikurti ir įgyvendinti unikalų kūrybingos mokyklos planą, stiprinanti ryšius su kultūros ir meno organizacijomis, kūrėjais ir nevyriausybinio sektoriumi. Inicatyva įgyvendinama įtraukiant kūrėjus.

Nyderlandai

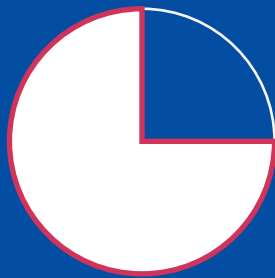
„Profesionalūs menininkai klasėje“ iniciatyva. Tai mokymai menininkams, planuojantiems įgyvendinti meninio ugdymo projektus mokyklose, kurių metu jie paruošiami dirbti su įvairių grupių vaikais ir jaunimu, užtikrinti tinkamų pedagoginių metodų parinkimą bei įtraukų ugdymą.

Prancūzija

Prancūzijoje kiekvienas 18 m. sulaukęs asmuo **gauna 500 eurų, kuriuos gali panaudoti dalyvavimui kultūrinėje ar meninėje veikloje** (aktyvioje ar pasyvioje) bei kultūrinėms prekėms (knygos, filmai) įsigyti. Šiuo metu vyksta iniciatyvos pilotinis bandymas.

2020 m. kultūrinėse veiklose dalyvavo*:

15–19 metų grupėje

75 %

20–29 metų grupėje

56 %

*Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas (2020).

96 %

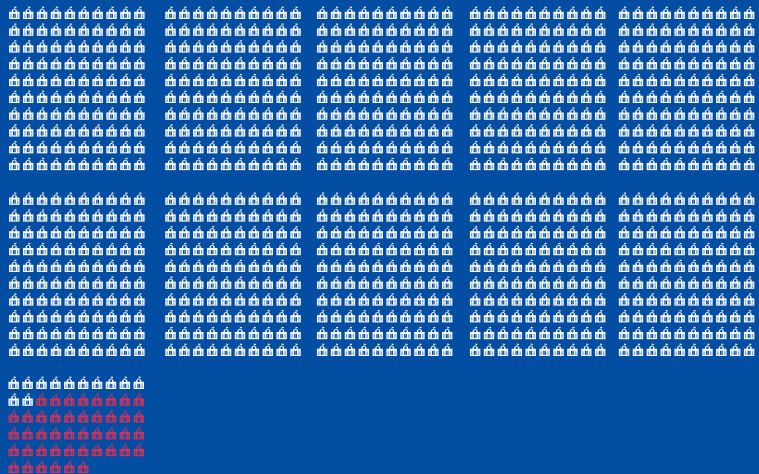
bendrojo ugdymo mokyklų **pasinaudojo Kultūros pasu.**

– pasinaudojo

– nepasinaudojo

2019 m. kultūros pasu pasinaudojo 96 proc. Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų, t. y. 1 012 mokyklų (2019 m. Lietuvoje veikė 1 056 bendrojo ugdymo mokyklų, remiantis ŠVIS duomenimis).

Kultūros pasu paslaugų pasiūla pagal kultūros ir meno sritis:

25 %

Kultūros paveldas

20 %

Etninė kultūra

15 %

Teatras

14 %

Dailė

9 %

Literatūra

5 %
Muzika

3,2 %
Architektūra

3 %
Dizainas

1,9 %
Tarpdisciplininis menas

1,8 %
Kinas

1,2 %
Šokis

1 %
Fotografija

0,4 %
Cirkas

Airijos patirtys Lietuvai

1. Nevyriausybinių organizacijų ir valstybės bendradarbiavimas. Didelė dalis sėkmingų iniciatyvų, kurias Airija viešina kaip savo sėkmės istorijas, pavyzdžiui, „Kova žodžiais“ ar „Jaunimo teatras Airija“, nėra valstybinės iniciatyvos. Šias iniciatyvas pradėjo įgyvendinti nevyriausybines organizacijos. Įvertinus teigiamą iniciatyvų reikšmę buvo nuspręsta joms skirti ir valstybės finansavimą. Visgi, jis sudaro mažąją biudžeto dalį. Šis finansavimas padeda užtikrinti institucinį tęstinumą, bet taip pat skatina ieškoti būdų, kaip prisitraukti privačių lėšų. Nepaisant gaunamų lėšų, iniciatyvų valdymas išlieka nepriklausomas.

2. Įgyvendinant Lietuvos kultūros politikos gairėse numatytą įsipareigojimą kiekvienam valstybės remiamam kultūros projektui turėti edukacinį komponentą, perimti gerą patirtį iš Airijos ir **numatyti, kad valstybės finansus gaunantys menininkai įsipareigotų kasmet bent 2 valandas skirti vietinėms švietimo iniciatyvoms, o valstybės finansus gaunančios meno institucijos – kasmet skirti savo laiką meno edukacijai.** Atsiskaitymas už tokią veiklą turėtų būti integruotas į bendrąjį menininkų ir institucijų atsiskaitymą už gautas lėšas (atskaitoje būtina įterpti papildomą klausimą dėl kultūrinės edukacijos).

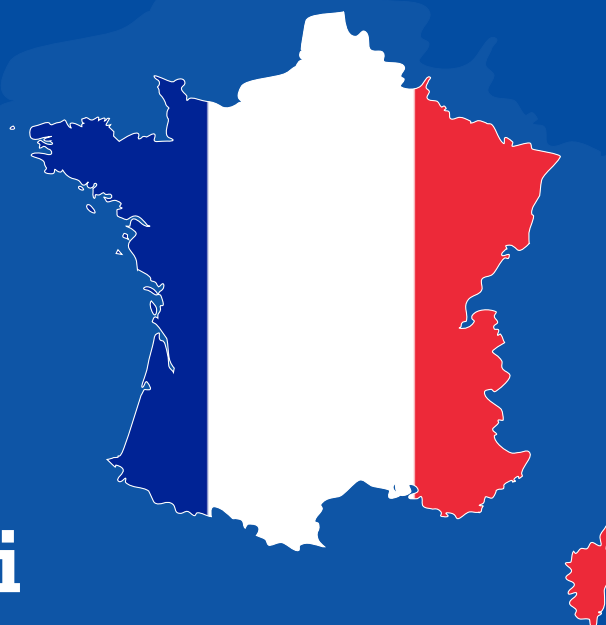
3. Atnaujinant bendrąsias ugdymo programas, svarstyti galimybę pagrindiniame ugdyme įtraukti į jas „trumpuosius kursus“. Airijoje yra du „trumpieji kursai“: vienas iš jų yra animacijos kūrimo įmonės steigimas, o kitas – performanso atlikimas. Taip pat verta ieškoti sinergijų su „Junior Achievement Lietuva“ veiklomis mokyklose¹, bandomu 4K modeliu² ar brandos darbais menų srityse.

4. Sisteminė ir ilgalaikė parama. Kūrybiškų mokyklų planai ir klasteriai yra sėkmingų iniciatyvų pavyzdžiai, gaunantys ilgalaikę valstybės paramą. Jais galima remtis, diegiant panašias priemones Lietuvoje.

¹ Junior Achievement Lietuva ugdo mokinių verslumo gebėjimus. Viena iš jų programų – mokomųjų bendrovių steigimas galėtų būti susieta su kultūrinėmis ir meninėmis paslaugomis. Daugiau informacijos apie šią bei kitas vykdomas programas:

² Šis modelis numato, kad mokiniams yra skiriamos valandos (priklausomai nuo ugdymo pakopos), kurias jie gali išnaudoti savo nuožiūra atliekant ir reflektuojant 4K modelio veiklas. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2020 m. gruodžio 7 d. įsakymas Nr. V-1914 „4K (aš kuriu, aš keičiu, aš su kitais, aš kitiems) modelio aprašas“. Šaltinio nuoroda: https://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/2810_1dc7545e659b145fc-c51e78666df4c85.pdf.

Prancūzijos patirtys Lietuvai

1. Būtina kasmet dalyvauti kultūrinėse iniciatyvose. Atnaujinant ugdymo programas numatyti, kad per vienerius metus pradiniame ir pagrindiniame ugdyme būtina išbandyti bent kelių kultūrinių tipų iniciatyvas (žr. pirmojoje skirsnio dalyje). Lietuvoje tai galima būtų sieti su 4K modelio įgyvendinimu.

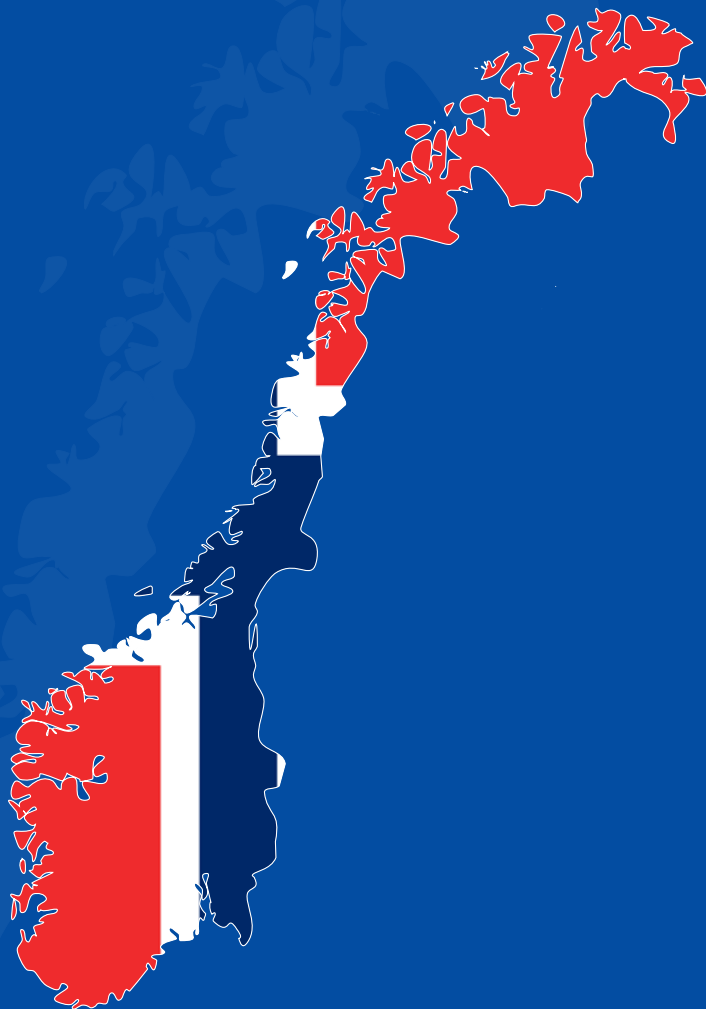
2. Meno istorijos pamokų mokymas nuo mažens ir oratorystės programa. Atnaujinant ugdymo turinį verta įvertinti galimybę daugiau dėmesio skirti šiems aspektams (formaliai šiuo metu menų dalykų programose yra įtrauktos meno istorijos temos, bet realiame gyvenime jos dažniausiai nėra kontekstualizuojamos, mokiniams netampa aktualios ir nėra susiejamos su kitomis, jų jau turimomis žiniomis).

3. Kultūros referentas vidurinėse mokyklose. Tai savanoris mokytojas, kuris būtų atsakingas už mokyklos dalyvavimą kultūrinėse veiklose, informacijos viešinimą, mokyklos ir kultūros įstaigų partnerysčių skatinimą.

4. „Mikrofolijų“ įrengimas. Dabartinės „Fab-Lab“ iniciatyvas (pavyzdžiui, Vilniaus miesto) galima būtų plėsti, jas labiau pritaikant ir kultūrinei veiklai. Be to, tokio principo įgyvendinimą galima būtų perkelti ir į kuriamus 10 regioninių STEAM centrų¹.

5. Kultūrinės informacijos sklaidos portalas. Viena iš jo dalių turėtų būti skirta vaikų ir jaunimo kultūrai. Tokį portalą vertėtų plėtoti jau dabar egzistuojančių portalų pagrindu.

¹ STEAM (angl. science, technology, engineering, arts and maths) centrai – tai erdvės, kuriose bus įrengtos įvairios tiriamosios laboratorijos – gamtos mokslų, inžinerijos, IT, robotikos ir pan. – kuriomis galės naudotis visi to regiono mokiniai. Daugiau informacijos galima rasti: <https://www.sac.smm.lt/kuriami-steam-atviros-prieigos-centrai/>.

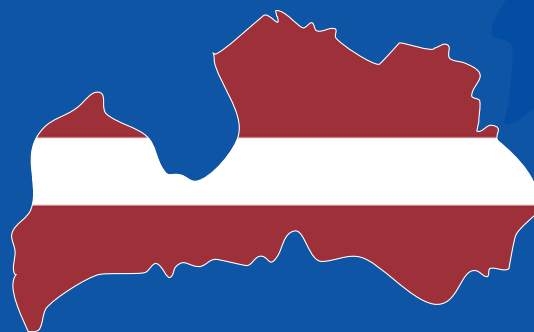
Norvegijos patirtys Lietuvai

1. Savivaldybių finansinė parama kultūros krepšeliui. Norvegijoje valstybės finansavimo dalį sudaro ir pačios savivaldybės, finansuodamos kultūros krepšelio remiamas veiklas.

2. Meno iniciatyvų skatinimas vaikams ir jaunimui. Norvegijos vaikų ir jaunimo taryba administruoja valstybės finansuojamą programą, kuri skirta skatinti vaikų ir jaunimo organizacijų veiklas, susijusias su kultūra.

3. Kultūrinės informacijos sklaidos portalas jaunimui. Vertėtų įvertinti Prancūzijos ir Norvegijos portalų skirtumus bei pasirinkti šią iniciatyvą plėtoti Lietuvai labiausiai tinkančiu formatu, įvertinant jau turimus išteklius.

Latvijos patirtys Lietuvai

1. Bendrų kūrybinių iniciatyvų programa profesinėms mokykloms „RaPaPro“. Idėjos vystomos konkursiniu pagrindu, t. y. profesinės mokyklos teikia paraišką savo idėjoms įgyvendinti, siekdamas gauti finansavimą. Vietoje bendrų kūrybinių iniciatyvų galbūt būtų verta įgyvendinti nuoseklią „Kūrybinių partnerysčių“ programą Lietuvos profesinėse mokyklose.

2. Geriausių vaikų ir jaunimo knygų rinkimai. Siūloma pritaikyti Lietuvoje Latvijos „Vaikų ir jaunų suaugusiųjų žiūri“ iniciatyvą. Jos metu įvairiose kategorijose vyksta geriausių knygų rinkimai, įtraukiant vaikus ir jaunus žmones. Taip pat skaitymas skatinimas žaidybinio konkurso pagrindu, kuomet vaikai ir jaunuoliai už perskaitytas knygas gali gauti „pasiekimų“ (angl. achievements).

3. Mokinių-tyrėjų miestas. Iniciatyvos metu įgyjami architektūros pagrindai, mokantis mieste. Inicatyvą įgyvendina Jaunųjų architektų sąjunga. Lietuvoje ugdymo programose architektūra yra tarpdalykinė tema, bet mokytojai ir mokiniai praktiniu būdu miestą (ar kitą juos supančią aplinką) architektūros tyrinėjimui išnaudoja retai.

Nyderlandų patirtys Lietuvai

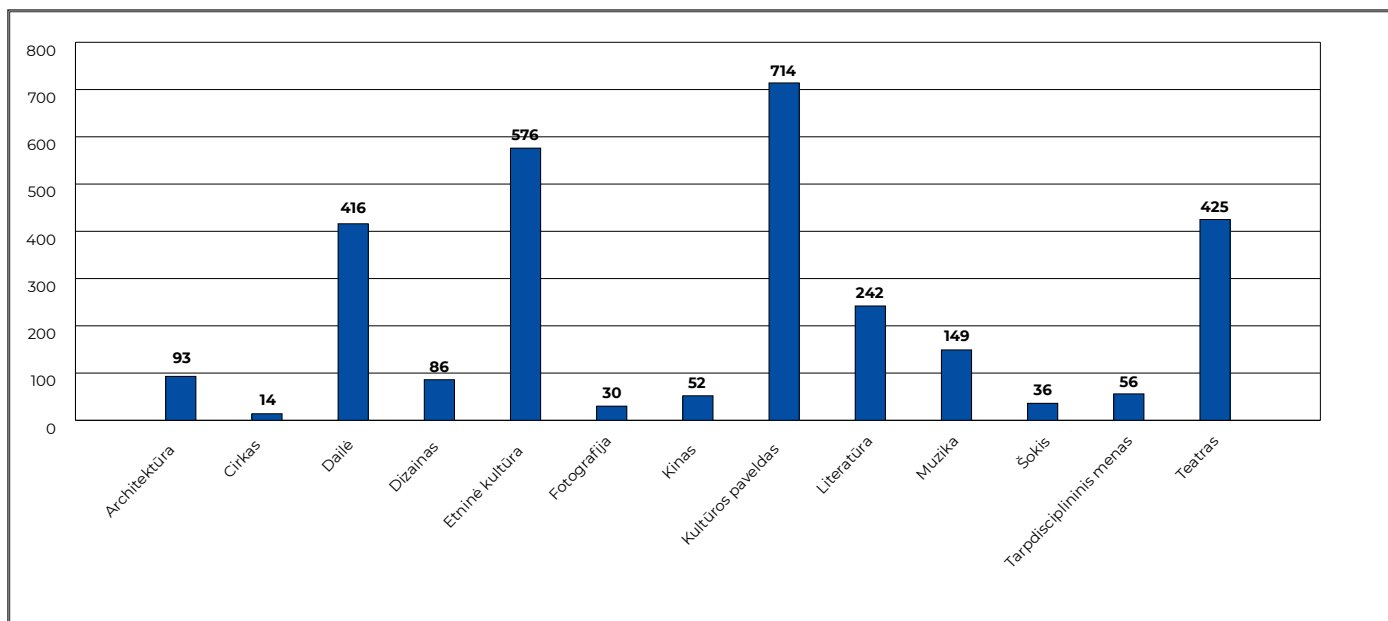

1. Mokyklų ir kultūros įstaigų bendradarbiavimo projektų finansavimas. Identiškas Nyderlandų programos „Kultūrinis švietimas kokybiškai“ įgyvendinimas. Tai valstybės ir savivaldybės lėšomis finansuojama programa, skirta kurti mokyklų ir kultūros įstaigų bendradarbiavimo tinklus. Prie valstybinio finansavimo prisideda ir savivaldybės, skirdamos dalį lėšų tai kultūrinei įstaigai, kuriai buvo priskirtas šios programos koordinavimas.

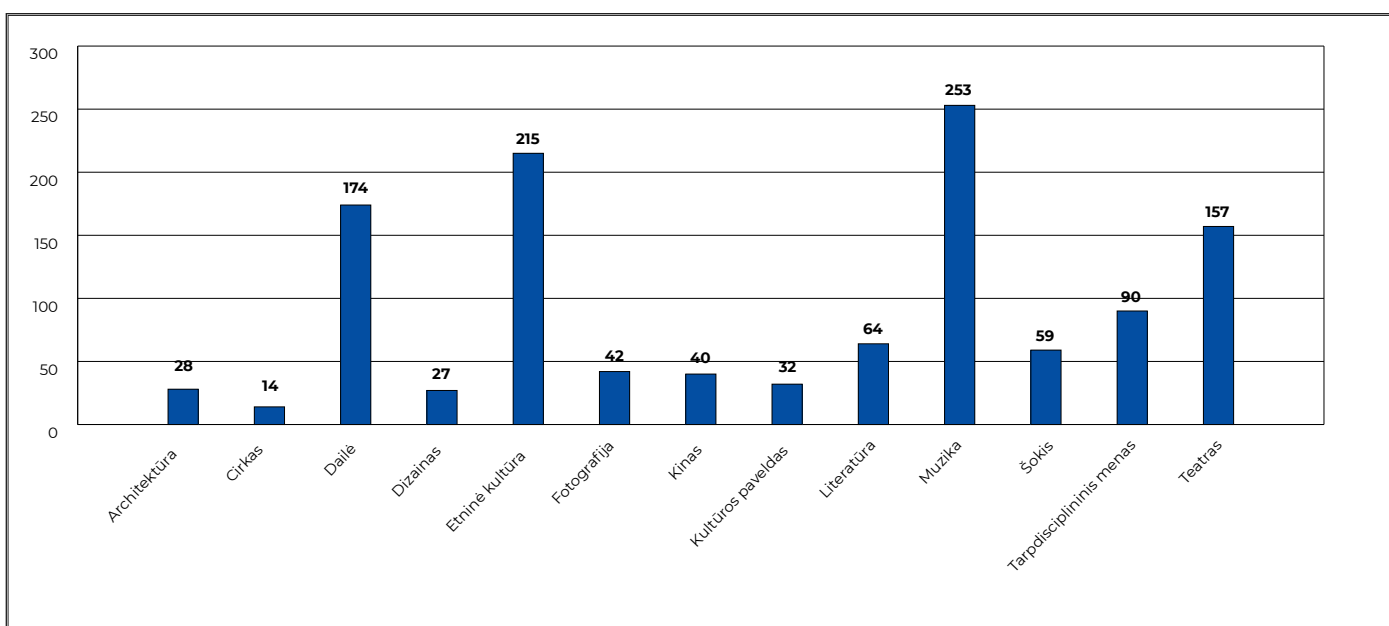
2. Mažiau paplitusių kultūrinės edukacijos iniciatyvų tikslinis rėmimas (breiko šokiai). Tikslinis finansavimas, kuris būtų skirtas remti mažiau paplitusias ir naujas, jaunimui aktualias meno ir kultūros rūšis bei dalyvavimą jose.

3. Mokymai menininkams, norintiems įgyvendinti meninio ugdymo projektus mokyklose. „Profesionalūs menininkai klasėje“ (ol. Beroepskunstenaars in de klas) – kasmetiniai kursai, skirti menininkams, norintiems įgyvendinti meninio ugdymo projektus mokyklose. Pabaigę šiuos mokymus menininkai gali dirbti su ugdymo projektais, nebėra reikalaujamas pedagoginis diplomatas. Tai galėtų atstoti (ar papildyti, patobulinti) Lietuvoje egzistuojančius Pedagoginių ir psichologinių žinių kursų (PPŽK)¹.

¹ Kursų tikslas – suteikti asmenims pedagogikos, psichologijos, didaktikos žinių pagrindus, būtinus veiksmingai ugdyti mokinius pagal profesinio mokymo ir neformaliojo (išskyrus ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo) švietimo programas. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. birželio 28 d. Nr. V-534 „Pedagoginių ir psichologinių žinių kurso vykdymo tvarkos aprašas“. Šaltinio nuoroda: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8a4e5ae05d0511e7a53b83ca0142260e?jfwid=-9dzqnu77q>.

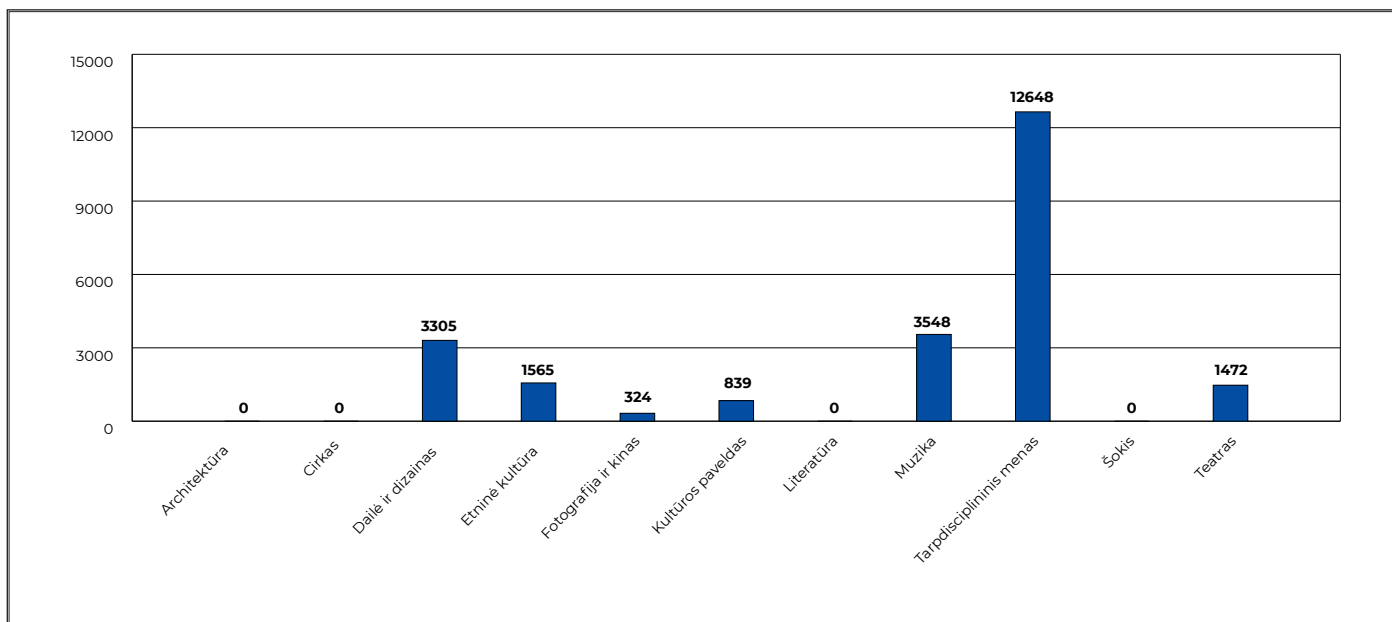

Grafikas Nr. 1. Kultūros paso programų skaičius pagal sritis, 2019 m.

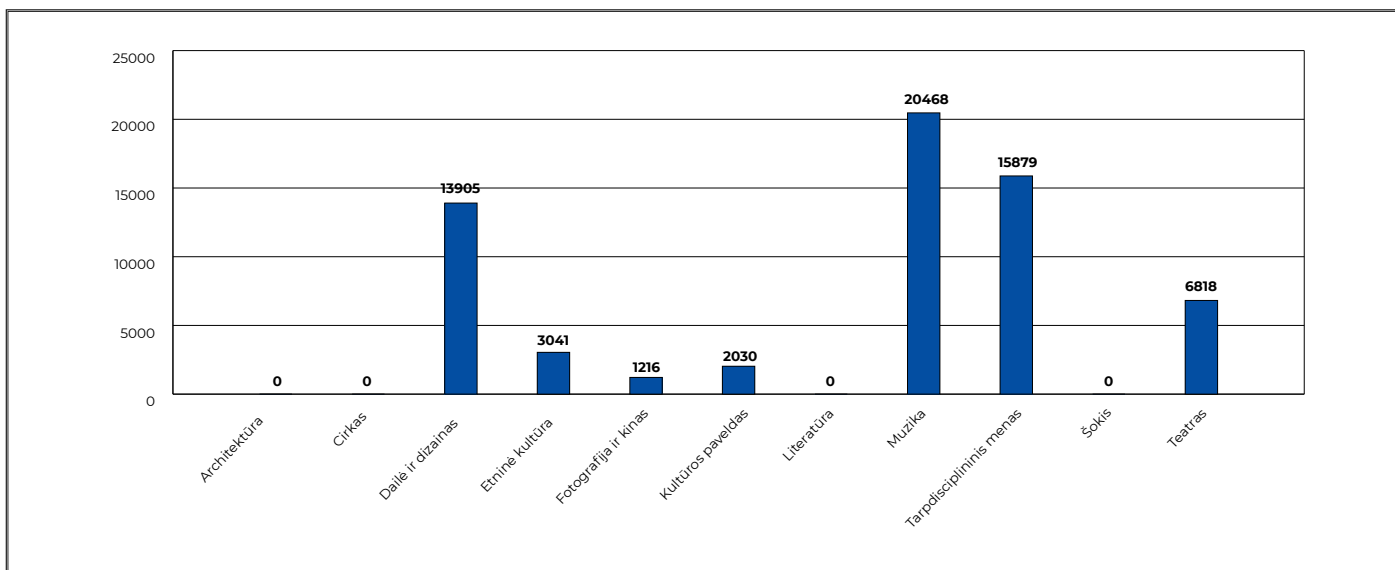
Grafikas Nr. 4. Lietuvos kultūros tarybos remtų projektų (programos „Ugdymas kultūra“ bei kitų programų projektai, kuriuose buvo vykdomos edukacinės veiklos) pasiskirstymas pagal kultūros ir meno sritis 2016–2019 m.

Vertinant kultūros paso paslaugų pasiūla bei LKT finansiniais instrumentais remtų edukacinių veiklų pasiskirstymą sritimis matomi panašumai: **labiausiai finansuojamos etninės kultūros, dailės ir teatro sritys, o mažiausiai – cirkas.** Tarp finansuojamų sričių didžiausi skirtumai pastebimi kultūros paveldo, muzikos ir tarpdisciplinio meno srityse.

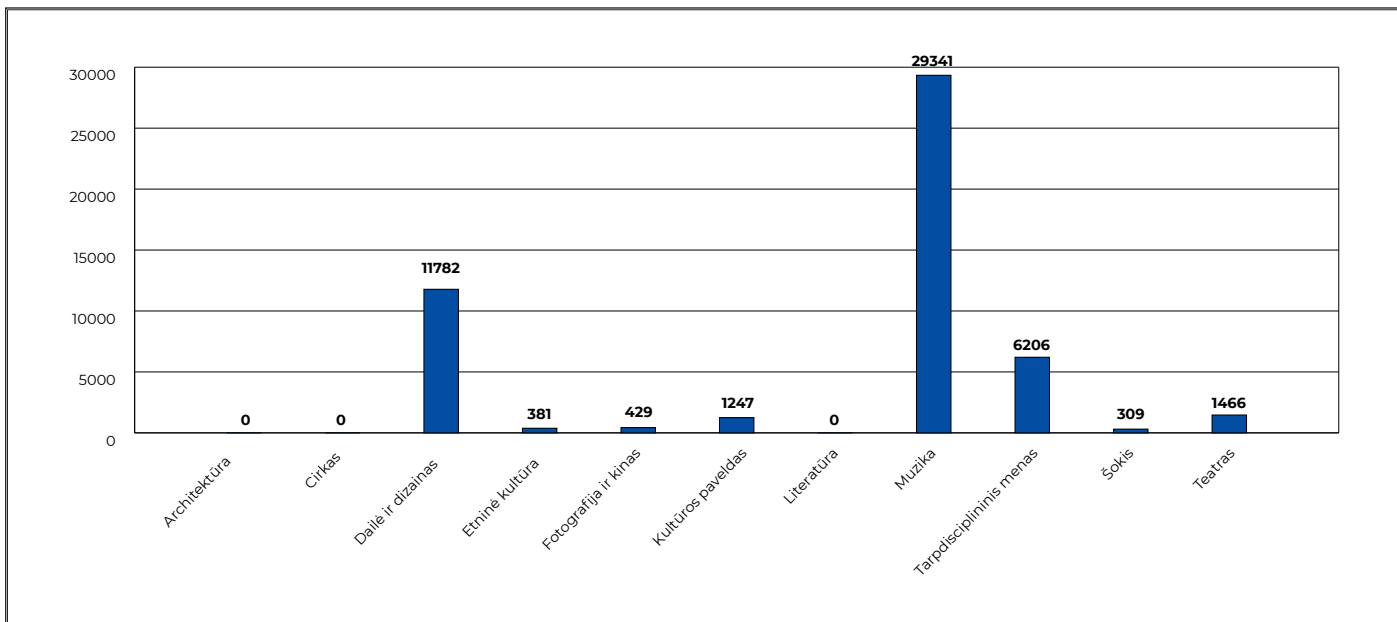
Grafikas Nr. 7. NVŠ veiklose dalyvaujančių mokinių skaičius pagal sritis, 2019 m. lapkritis.

Vertinant mokinių dalyvavimą NVŠ veiklose su kultūros pasu pasiūla bei LKT finansuotų projektų edukacinėmis veiklomis išryškėja keli svarbūs aspektai. Pirmiausia, didžioji dalis meninių NVŠ veiklų, kuriose dalyvauja mokiniai, yra šokio srityje. Kultūros pasu ir LKT instrumentuose ši sritis yra tarp mažiausiai populiarių. NVŠ taip pat gan populiarios muzikos, dailės ir dizaino, teatro, etninės kultūros bei kultūros paveldo sritys. Kiek mažiau populiari sritis yra fotografijos ir kino (santykinai mažiau populiari nei LKT ir kultūros pasu). Ypač svarbu pabrėžti, kad NVŠ veiklų spektras neapima net kelių kultūros ir meno sričių, t. y. jose dalyvaujančių mokinių nebuvo: architektūra, cirkas, literatūra ir tarpdisciplininis menas.

Grafikas Nr. 8. Mokyklose esančius būrelių lankančių mokinių skaičius pagal sritis, 2019 m. lapkritis.

Vertinant mokinių dalyvavimą mokyklose esančiuose būreliuose su kultūros pasu ir LKT priemonėmis, pastebimos tokios pačios tendencijos kaip ir NVŠ veiklų atveju. Pagrindinis skirtumas yra tik tas, **kad šokio veiklos nėra taip stipriai populiarnės už kitas sritis, bet populiariausių sričių ketvertas tas pats: muzika, šokis, dailė ir dizainas ir teatras.** Tai iš esmės atitinka ir kultūros pasu pasiūlą bei LKT finansuotų projektų edukacinių veiklų sritis. Kaip ir NVŠ atveju, mokyklose mokiniai neturi galimybių lankyti architektūros, cirko, literatūros bei tarpdisciplininio meno sričių būrelius.

Grafikas Nr. 9. FŠPU veiklose dalyvaujančių mokinių skaičius pagal sritis, 2019 m. lapkritis.

Vertinant mokinių dalyvavimą FŠPU veiklose su kultūros pasu ir LKT priemonėmis, vėl pastebimos tokios pačios tendencijos kaip NVŠ ir mokyklų būrelių lankymo atvejais. FŠPU veiklose ryškiau išsiskiria muzika, kuri yra populiariausia sritis ir ją lanko daugiau nei pusė FŠPU mokinių. Vis dar didelis populiarumas yra dailės ir dizaino bei šokio srityse. Teatro veiklų yra sąlyginai mažiau (nors tai vis dar ketvirta populiariausia FŠPU sritis). Reikšmingai sumažėjęs etninės kultūros populiarumas. Keli šimtai mokiinų dalyvauja tarpdisciplininio pobūdžio FŠPU veiklose. Architektūros, cirko bei literatūros srityse dalyvaujančių mokinių nėra.

Mokytojų ar ugdytojų kvalifikacija

Apibendrinant galima teigti, kad šiandien Lietuvoje yra per mažai dėmesio skiriama mokytojų ir edukatorių kvalifikacijos tobulinimui, susijusiam su kultūrine ar menine edukacija.

Tyrimai rodo, kad poreikis tobulinti savo kvalifikaciją egzistuoja, todėl būtų naudinga skirti tikslinį finansavimą pedagogų rengimo centrams, kad šie parengtų ir įgyvendintų ilgalaikes profesinio augimo programas tikslinėms grupėms – muziejų ir kitose kultūros ir meno institucijose dirbantiems edukatoriams, bendrojo ugdymo mokytojams, vedantiems meninius ar kultūrinius neformalaus švietimo užsiėmimus mokiniams, meninio ugdymo mokytojams, menininkams, planuojantiems dirbti su mokiniais.

Kultūrinės edukacijos priemonių poveikis

Užsienyje vykdytų ir vykdomų kultūros edukacijos priemonių poveikis buvo vertintas remiantis įvairiomis egzistuojančiomis mokslinėms ir analitinėms studijomis, taip pat pateiktomis iniciatyvų ataskaitomis.

Vertinant Lietuvoje egzistuojančių kultūrinės edukacijos priemonių poveikį taip pat buvo remiamasi jau egzistuojančiomis studijomis, prieinamomis ataskaitomis bei grįžtamojo ryšio suvestinėmis. Papildomai buvo pasitelkti ir kiti kokybiniai ir kiekybiniai vertinimo metodai. Iš viso buvo atlikti 9 pusiau struktūruoti interviu.

Siekiant įvairiapusiškiau įvertinti kultūros paso veiklų poveikį vasario 23–kovo 2 d. buvo atlikta kultūros paso koordinatorių apklausa. Iš viso atsakymus pateikė 557 asmenys, tai sudaro beveik 60 proc. bendrojo ugdymo mokyklų.

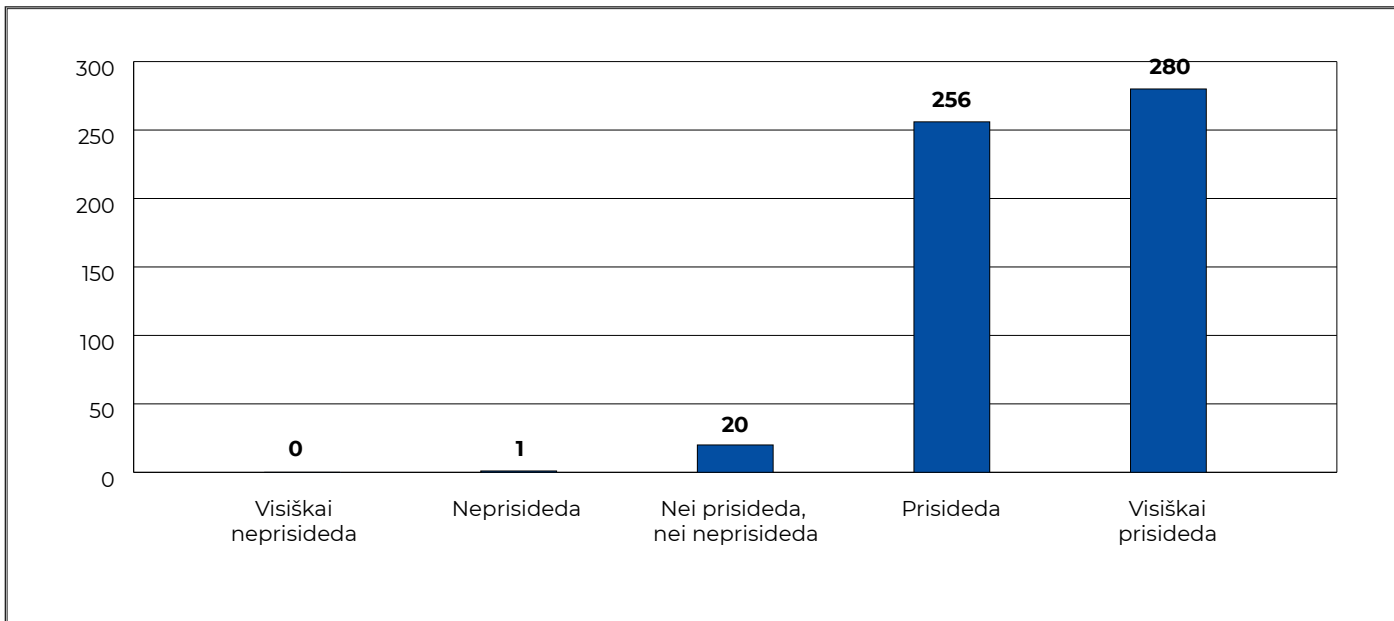
Remiantis duomenimis apskaičiuojama, kad Didžiosios Britanijos edukacinės intervencijos, konkrečiai Kūrybinių partnerysčių programa, pagerina mokinių baigiamųjų egzaminų pažymius nuo 4,4 iki 7,5 procentų. Dėl baigiamųjų pažymių pagerėjimo didesnė dalis mokinių renkasi tolimesnes studijas, o tai jiems garantuoja aukštesnes pajamas. Tad remiantis šia prielaida apskaičiuojama, kad į Kūrybines partnerystes investuotas 1 svaras atneša 15,3 svarų grąžą.

Pagrindinės apklausos išvalgos: 92 proc. apklaustųjų mano, kad ši priemonė suteikia mokiniams geras menines ir kultūrinės patirtis, 84 proc. teigė, kad priemonė padeda mokyklai pasiekti išsikeltus ugdymo tikslus. 62 proc. – sutiko, kad priemonė padeda mokiniams mokytis.

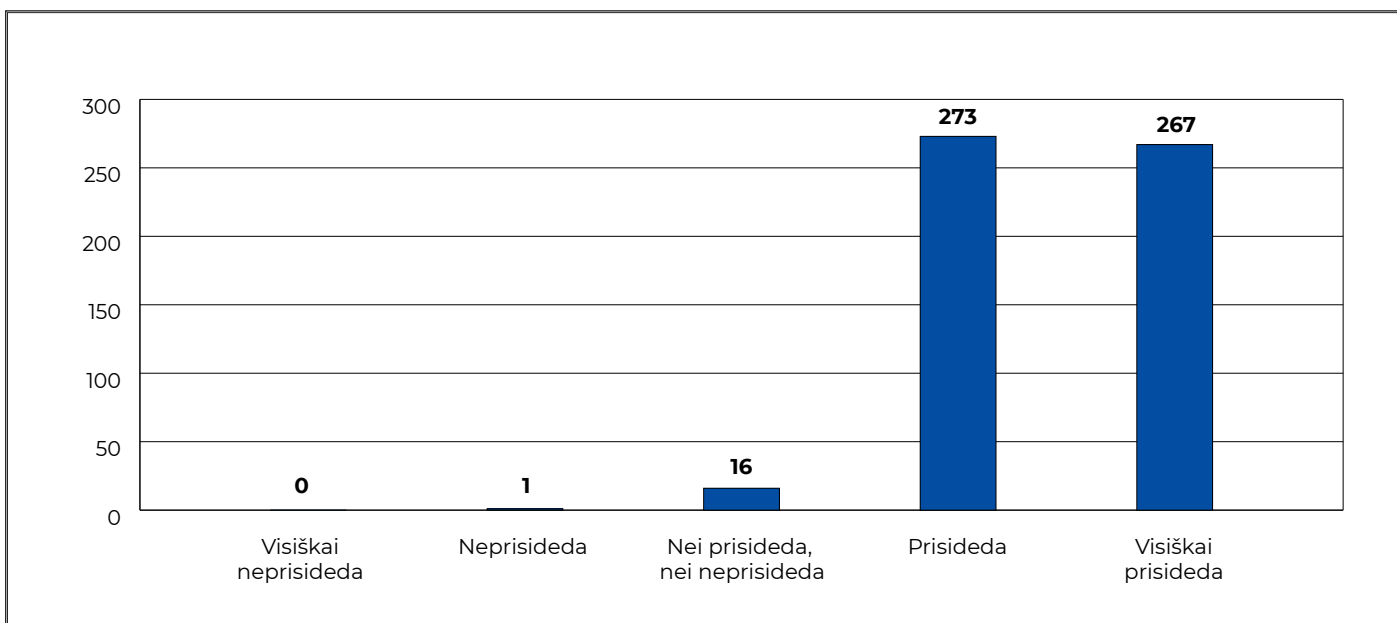
Dalyviai demonstruoja didesnę įsitraukimą į kūrybinio rašymo procesą bei mokyklos vykdomą veiklą, padidėja dalyvių motyvacija, pasitikėjimas savimi ir savivertė, pasididžiavimas savo kūrybingumu, pagerėja darbas komandoje.

Lietuvoje atlikti tyrimai taip pat rodo teigiamą kūrybinių intervencijų įtaką mokiniams: padidėjusi mokinių motyvacija, aukštesni pasiekimai ir pozityvesnės aplinkos mokymuisi kūrimas.

47 proc. mokytojų, dalyvavusių KP projekte, pakeitė savo mokymo būdą ir pradėjo dažniau taikyti inovatyvius metodus.

Grafikas Nr. 13. Kiek, kultūros pasų koordinatorių manymu, kultūros pasų veiklomis yra formuojami mokinių kultūros vartojimo įpročiai bei stiprinamos mokinių nuostatos, kad kultūros vartojimas yra prasminga veikla.

Grafikas Nr. 14. Kiek, kultūros pasų koordinatorių manymu, mokinių patirtis, įgyta dalyvaujant kultūriniuose renginiuose ir (ar) kultūrinės edukacijos užsiėmimuose, padeda jiems ugdymosi procesuose.

Apibendrinant galima teigti, kad atskiros kultūros pasų veiklos nėra orientuotos į ilgalaikį transformacinį poveikį. Kitą vertus, visos suinteresuotosios šalys kultūros pasų priemonę vertina teigiamai. Didžiausi liekantys iššūkiai – dėmė su formaliojo ugdymo bei veiklų kokybės gerinimas.

Kultūrinės edukacijos poveikis jaunimui po mokyklos baigimo

Įvertinti kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų jaunimui po mokyklos baigimo, beveik neįmanoma, nes tokių sistemiskai plėtojamų priemonių Lietuvoje beveik nėra.

„Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimas rodo, jog 2014 m. 8 proc., o 2020 m. 15 proc. respondentų trūksta informacijos apie kultūrines veiklas, šis poreikis didžiausias 20–29 m. amžiaus grupėje – 23 proc. Jaunimo reikalų departamento užsakymu atliktoje studijoje, nustatyta, kad dalis jaunų žmonių turi nepakankamai lėšų, kad galėtų pasirinkti norimą laisvalaikio formą. Tyrimo rekomendacijose siūloma, kad aukštosios mokyklos ir nevyriausybinės organizacijos labiau įsitrauktų į šias veiklas, jaunimui taip pat būtų taikomos papildomos nuolaidos ar lengvatos dalyvauti kultūroje.

Dalis priemonių yra siūloma aukštųjų mokyklų studentams. Iš viso visose valstybinėse Lietuvos aukštosiose mokyklose veikia 66 meno kolektyvai ar iniciatyvos. Vis dėlto ne visi mokyklą baigę asmenys įstoja į aukštąsias mokyklas, o taip pat ne visose aukštosiose mokyklose yra meninės ir kultūrinės veiklos galimybių arba šios pasirinkimo galimybės nėra tinkamos visiems studentams, be to, į šias veiklas priimamų studentų skaičius dažniausiai yra ribojamas.

Apibendrinant galima teigti, kad jaunimui, baigusiam mokyklą, nėra siūlomos jokios sisteminės kultūrinės edukacijos priemonės (išskyrus studentams suteikiamas nuolaidas lankytis įvairaus tipo renginiuose), o tos, kurios šiandien įgyvendinamos atskirų institucijų iniciatyvomis, neužtikrina jau esančios paklausos, ir neatliepia poreikio įtraukti labiau pažeidžiamas jaunimo grupes į kultūrinę edukaciją.

Menininko dalyvavimo svarba kultūrinės edukacijos poveikiui

Kultūros ministerijos ir Kultūros rėmimo fondo finansavimo instrumentų vertinimas

Apibendrinant Lietuvos kultūros tarybos administruojamų programų poveikį bei efektyvumą, galima teigti, kad geografinio tolygumo prasme situacija kelis metus iš eilės gerėjo – edukacinėse veiklose kasmet dalyvavo vis daugiau vaikų ir jaunimo, esančių ne iš Vilniaus.

Nei programa „Ugdymas kultūra“, nei kitų projektų edukacinės veiklos užtektinai nesiorientuoja į vaikų ir jaunimo iš socialinės rizikos šeimų įtraukimą. Visais atvejais veiklose dalyvaujantys nesiekia 10 proc.

Išvados

Lietuvoje egzistuoja įvairios **kultūrinės edukacijos programos** ir atskiros sistemos dalys, bet **šiandien jos tarpusavyje derinamos per mažai**, dažniau konkuruoja nei papildo viena kitą.

Valstybėje nėra aiškios iniciatyvų rėmimo strategijos: skirtingi fondai remia panašias veiklas; orientuojasi į tas pačias tikslines grupes; absoliuti dauguma finansavimo (kultūros pasui skirtos lėšos bei Lietuvos kultūros tarybos programos „Ugdymas kultūra“ lėšos) yra orientuota į pavienes ir trumpalaikes šiam tikslui (lot. ad hoc) vykstančias veiklas; anksčiau sėkmingai įgyvendinti projektai, kurių poveikis yra patvirtintas įvairiais tyrimais tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, nėra sistemaiškai įgyvendinami – jiems nėra formuojamas poreikis, kad būtų sprendžiamos konkrečios ugdymo problemos. Tokiu būdu taip pat prarandama sukaupta praktinė patirtis (angl. *know-how*).

Lietuvoje yra labai mažai kultūrinės edukacijos veiklų ir plačiai šalies mastu veikiančių skatinimo priemonių, **skirtų įtraukti jaunimą, baigusį mokyklą**, į kultūrinės ir meninės veiklas. Šioje srityje stebėseną nėra vykdoma.

Bendrojo ugdymo mokyklose trūksta kompetencijų (ir išteklių) tikslingai ir strategiškai integruoti kultūrinę edukaciją. Tai leistų stiprinti kultūrinių veiklų trumpalaikį ir ilgalaikį poveikį.

Stinga didesnių kultūrinės edukacijos sąsajų su formalioju ugdymu. Paslaugų teikėjai ne visuomet turi reikiamų žinių, kad veiklas vykdyti galėtų efektyviau, mokytojai ne visuomet užtektinai dėmesio skiria pasirengimui prieš kultūrinės edukacijos veiklas (susiderinimui, tikslų iškėlimui ir kt.) ir gautų žinių bei gebėjimų panaudojimui toliau mokantis dalyko.

Mokykloms (administracijai, mokytojams) **ilgalaikių profesinio augimo programų, susijusių su kultūrine edukacija, pasiūla yra ypač menka.** Nėra tobulinamos mokyklose vykstan-

čių neformalių būrelių vadovų kompetencijos, siekiant pagerinti tų veiklų kokybę. Nėra tobulinamos ir kultūros edukacijos paslaugų teikėjų kompetencijos.

Nors **kultūros paso** paslaugų prieinamumas ir egzistuojanti pasiūla vertinami pozityviai, veiklų kokybė yra didžiausias iššūkis. Visos suinteresuotos šalys – mokiniai, mokytojai ir paslaugų teikėjai, atkreipia dėmesį, kad kultūros paso paslaugų kokybė yra labai nevienoda ir šiai dienai nėra realiai veikiančio kokybės užtikrinimo mechanizmo. Taip pat nėra investuojama į kokybės gerinimą, ugdant kultūrinės edukacijos teikėjus ir kt.

Kultūros paso ir LKT finansuojami projektai, turintys edukacinių veiklų, **iš dalies dubliuoja jau egzistuojančias neformaliojo vaikų švietimo priemones** – neformaliojo vaikų švietimo krepšelį, neformalaus švietimo būrelius mokyklose, formalųjį švietimą papildantį ugdymą. Populiariausios kultūros ir meno sritys sutampa visose šiose priemonėse: dailė, muzika, šokis ir teatras. **Kitą vertus, jei nebūtų kultūros paso bei LKT projektų, mokiniai visai neturėtų galimybės dalyvauti architektūros, cirko ir literatūros veiklose ir labai ribotas galimybės dalyvauti tarpdisciplininio meno veiklose.**

Nėra vertinamas absoliučios daugumos veiklų ir projektų poveikis. Tais atvejais, kai veiklų poveikis vertinamas teigiamai, valstybė vis tiek kryptingai ir sistemingai nefinansuoja tokių veiklų tolimesnio įgyvendinimo (pvz. Kūrybinių partnerysčių programa).

Trūksta duomenų apie kultūrinę edukaciją. Jais remiantis būtų galima tiksliau vertinti situaciją. Nėra nuolatinės stebėsenos. Skirtingos sritys naudoja skirtingas klasifikacijas duomenų rinkimui, dėl to, kartais net ir turint duomenis, yra neįmanoma atlikti palyginimo ar vienais duomenimis papildyti kitus, siekiant gauti integruotas įžvalgas.

Rekomendacijos

Prieš pereinant prie teminių rekomendacijų pateikiama **pora bendrųjų rekomendacijų: siūloma sukurti kokybės užtikrinimo ir gerinimo sistemą** (arba pritaikyti jau egzistuojančias, pavyzdžiui, neformalaus vaikų švietimo krepšelio; sukurti standartizuotą paslaugos vertinimo anketą) **bei nuolatinę stebėsenos sistemą, kuri apimtų tiek veiklų poveikio vertinimo tyrimus, tiek statistinės informacijos savalaikį rinkimą** (renkama informacija turėtų būti maksimaliai suderinta tarp skirtingų institucijų, suvienodintos sąlygos, informacijos pjūviai, šaltiniai ir kt.), **jos atvaizdavimą atvirų duomenų formatu** (pasiūlymai rodikliams bei jų sudarymo metodika pateikta ankstesnio skyriaus pabaigoje).

Rekomendacijos kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų mokiniams, įgyvendinimui:

1. Skatinti valstybės ir nevyriausybinų organizacijų bendradarbiavimą. Finansuoti pasiteisinusius, teigiamą poveikį turėjusius projektus („Kūrybines partnerystes“, „Dideli maži ekranai“ ir kt.), skiriant ne konkursinį, o ilgalaikį programinį finansavimą. Planuoti tokių investicijų poreikį kelerių metų laikotarpiui (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos ir Prancūzijos: 1.1.1, 1.1.2, 1.2.1, 1.2.2 skirsniai);
2. finansuoti mokyklų bei kultūros ir meno organizacijų bendradarbiavimą, bendrų projektų įgyvendinimą (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos Kūrybiškų mokyklos planų, Kūrybinių klasterių iniciatyvų bei „Kultūrinis švietimas kokybiškai“ programos: 1.1.1 ir 1.1.5 skirsniai);
3. numatyti, kad valstybės finansus gaunantys menininkai įsipareigotų kasmet bent 2 valandas skirti vietinėms švietimo iniciatyvoms, o valstybės finansus gaunanti meno institucijos – kasmet savo laiką skirtų meno edukacijai. Siekiant nesukurti papildomos administracinės naštos, atsiskaitymas turėtų būti integruotas į bendrąjį menininkų ir institucijų atsiskaitymą už gautas lėšas (įtraukti papildomą klausimą į aktualias ataskaitas). Taip pat organizuoti pedagoginius mokymus menininkams, planuojantiems įgyvendinti ugdymo projektus (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos ir Nyderlandų: 1.1.1 ir 1.1.5 skirsniai);
4. numatyti konkrečius būdus, kaip skirtingos kultūrinės edukacijos veiklos gali būti įtraukiamos į formalųjį ugdymą, pasinaudojant 4K modeliu, kuris bus pradėtas diegti mokyklose, bei kitomis partnerystėmis (pavyzdžiui, remiantis Airijos patirtimi kurti animacijos kūrimo įmonę bendradarbiaujant su Junior achievement ir kt.) ir STEAM centrų veiklose (įgyvendinant semtis patirties iš Airijos ir Prancūzijos formaliojo švietimo: 1.1.1 ir 1.1.2 skirsniai);
5. įsteigti kultūros referento (ar kultūros koordinatoriaus) pareigybę bendrojo ugdymo mokyklose. Tai galėtų būti tas pats asmuo, kuris administruoja kultūros paso veiklas. Tokiems asmenims turėtų būti užtikrinamas nuolatinis kompetencijų kėlimas (įgyvendinant semtis patirties iš Prancūzijos ir Nyderlandų: 1.1.1 ir 1.1.5 skirsniai);
6. skatinti aktyvesnį savivaldybių dalyvavimą kultūrinės edukacijos veiklų finansavime, pavyzdžiui, skatinti savivaldybę finansiškai prisidėti prie įvairių kultūrinės edukacijos iniciatyvų įgyvendinimo už tai skiriant papildomą finansavimą iš valstybės, galbūt galėtų vykti panašiu būdu kaip LKT Tolygios kultūrinės raidos programoje (įgyvendinant semtis patirties iš Norvegijos: 1.1.3 skirsnis).

Rekomendacijos kultūrinės edukacijos priemonių, skirtų jaunimui, baigusiam mokyklą, įgyvendinimui:

1. Įdiegti jaunimo kortelę (18–29 m. amžiaus asmenims), kuri suteiktų galimybę dalyvauti kultūroje (įgyvendinant patirties semtis iš Prancūzijos ir Nyderlandų: 1.2.2 ir 1.2.5 skirsniai);
2. sukurti kultūrinės informacijos sklaidos portalą jaunimui. Išplėtoti jaunimui skirtą kultūrinės ir meninės informacijos skiltį jau egzistuojančio, susijusio portalo pagrindu (įgyvendinant semtis patirties iš Prancūzijos ir Norvegijos: 1.1.2 ir 1.1.3 skirsniai);
3. vaikų ir jaunimo menų iniciatyvų skatinimas – projektų bei festivalių finansavimas (įgyvendinant semtis patirties iš Norvegijos: 1.1.3 ir 1.2.3 skirsniai);
4. skirti finansavimą naujų kultūrinės edukacijos veiklų kūrimui ir įgyvendinimui, siekiant didinti pasiūlą, skirtą jaunimui, baigusiam mokyklą, taip pat tikslingai remti labiau pažeidžiamų jaunimo grupių įtraukimą į kultūrinės edukacijos veiklas.

Rekomendacijos Kultūros ministerijos ir KRF finansavimo instrumentams, kurie papildoma egzistuojančias kultūros edukacijos priemones.

Kaip jau minėta Lietuvos kultūros tarybos turimų instrumentų poveikio ir efektyvumo vertinimo dalyje (2.2. poskyris), šie instrumentai yra orientuoti į rinkoje jau egzistuojančių sprendimų plėtrą, o veiklos dažnai yra skirtos toms auditorijoms, kurios jau ir taip gan aktyviai dalyvauja kultūrinėje veikloje, be to, joms yra pasiekiamos ir kitos įsitraukimo galimybės (kultūros pasas bei įvairios kitos priemonės). Dėl šios priežasties Lietuvos kultūros tarybai yra teikiama rekomendacija dėl dabartinių finansavimo mechanizmų peržiūros:

1. išlaikyti galimybę visose LKT finansavimo programose nusimatyti edukacinių veiklų;
2. programą „Ugdymas kultūra“ transformuoti į inovatyvių bandomųjų idėjų finansavimo programą, skirtą pasiekti mažiau kultūroje dalyvaujančias grupes arba finansuoti veiklas, skirtas tokioms grupėms, kurių nefinansuoja kitos programos (pavyzdžiui, kultūrinė edukacija jaunimui, baigusiam mokyklą). Teikiamos veiklos turėtų būti ilgalaikės ir tęstinės, pavieniai renginiai šios programos lėšomis neturėtų būti finansuojami. Į prioritetinių grupių nustatymą turėtų būti įtraukiamos kitos valstybinės institucijos: visų pirma, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei nevyriausybinių organizacijų, veikiančių kultūrinės edukacijos srityje, atstovai;
3. dalį šiai programai skirtų lėšų kasmet skirti idėjų poveikio vertinimui, kuri atliktų nepriklausomi ekspertai;
4. stiprų teigiamą poveikį demonstruojančios programos turėtų būti atrinktos ir rekomenduojamos įgyvendinti visoje Lietuvoje. Tokie „plėtros“ projektai turėtų būti finansuojami ne Lietuvos kultūros tarybos lėšomis, o pasitelkiant Švietimo, mokslo ir sporto bei Kultūros ministerijų turimus resursus (valstybės biudžeto asignavimus, ES struktūrinių fondų lėšas ir kt.).

Rekomendacijos kultūros ir meno įstaigoms bei organizacijoms:

1. Kuriant naujas kultūrinės edukacijos veiklas, atsižvelgti į skirtingus socialinių grupių poreikius (besimokantis jaunimas ir jaunimas baigęs mokyklą);
2. plėtoti kultūrinės edukacijos paslaugas toms tikslinėms grupėms, kurioms šiuo metu esanti pasiūla Lietuvoje yra itin maža arba išvis neegzistuojanti;
3. į kultūrinės edukacijos veiklų kūrimą įtraukti tikslinę grupę, t. y. taikyti bendrakūros (angl. co-creation) metodus. Jei to padaryti neįmanoma – nusimatyti negalutinių edukacijos versijų testavimus su tiksline grupe;
4. į kultūrinės edukacijos veiklų kūrimą įtraukti mokytojus, siekiant suderinti siūlomą kultūrinę edukaciją su formaliuoju programų turiniu;
5. plėtoti ne vienkartinės, bet tęstinės veiklas, skatinančias kultūrinės edukacijas. Nesant galimybės nusimatyti kelis kontaktus (pavyzdžiui, kultūros paso atvejais), parengti aktualią medžiagą, skirtą savarankiškam mokytojų ir mokinių pasiruošimui prieš atvykstant į kultūrinę edukaciją ir taip pat lydimąją medžiagą, kurią mokytojas galėtų naudoti po kultūrinės edukacijos;
6. įstaigos metiniame biudžete nusimatyti lėšų, skirtų kultūrinės edukacijos įgyvendinimui, rinkodarai, kokybės užtikrinimui ir tobulinimui bei kultūrinės edukacijos paslaugų plėtrai (taikoma didesnėms, daugiau edukacijų turinčioms įstaigoms);
7. įstaigoje nusimatyti už kultūrinę edukaciją atsakingą asmenį (taikoma didesnėms, daugiau edukacijų turinčioms įstaigoms);
8. rinkti grįžtamąjį ryšį ir atsižvelgiant į jį tobulinti teikiamas paslaugas.